LAURA-CRISTIANA SPĂTARU-NEGURĂ

Carte universitară

PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI

NOTE DE CURS

Editura Hamangiu
2019

II 42273

Asist. univ. dr. **Laura-Cristiana Spătaru-Negură**

Protecția internațională a drepturilor omului

282547
UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAȚI
BIBLIOTECĂ 2

Editura Hamangiu
2019

Cuprins

PREFAȚĂ ____ XIX

CUVÂNT-ÎNAINTE ____ XXI

ABREVIERI ȘI ACRONIME ____ XXIII

CAPITOLUL I. CONSIDERAȚII TEORETICE PRIVIND DREPTURILE OMULUI ____ 1

Secțiunea 1. Dreptul între libertate și necesitate. Interes general versus interes particular ____ *1*

Secțiunea a 2-a. Evoluția conceptului de „drepturi ale omului". Definirea expresiei „drepturi fundamentale ale omului" ____ *3*

Secțiunea a 3-a. Relația conceptuală dintre „drepturi" și „libertăți", precum și dintre „drepturi ale omului" și „drepturi ale cetățeanului" ____ *6*

Secțiunea a 4-a. Protecția juridică a drepturilor omului la nivel național și internațional ____ *8*

Secțiunea a 5-a. Principiile drepturilor fundamentale ale omului ____ *9*

§ 1. Principiul universalității drepturilor omului ____ 11

§ 2. Principiul indivizibilității drepturilor omului ____ 12

§ 3. Principiul legalității drepturilor omului ____ 13

§ 4. Principiul nediscriminării și al egalității în drepturi ____ 13

§ 5. Principiul cooperării internaționale ____ 14

CAPITOLUL II. PROTECȚIA INTERNAȚIONALĂ A DREPTURILOR OMULUI CA RAMURĂ DISTINCTĂ A SISTEMULUI DE DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC ____ 16

Secțiunea 1. Denumirea de „protecție internațională a drepturilor omului" ____ *16*

Secțiunea a 2-a. Fundamentele economico-sociale, politice, juridice, culturale și religioase ale protecției internaționale a drepturilor omului ____ *18*

Secțiunea a 3-a. Trăsăturile caracteristice ale protecției internaționale a drepturilor omului 21
§ 1. Excluderea competenței naționale exclusive în materia drepturilor omului 21
§ 2. Excluderea regulii reciprocității și crearea unui regim internațional de ordine publică 21
§ 3. Subsidiaritatea consacrării și garantării internaționale a drepturilor omului față de consacrarea și garantarea lor în plan intern 22
§ 4. Aplicarea directă a normelor internaționale în materia drepturilor omului în dreptul intern 22
§ 5. Poziția particularului 23
Secțiunea a 4-a. Protecția internațională a drepturilor omului prin alte instituții ale dreptului internațional public 23
§ 1. Dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul internațional umanitar 23
§ 2. Dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul internațional al refugiaților 25
§ 3. Dreptul internațional al drepturilor omului și dreptul internațional penal 26
Secțiunea a 5-a. Subiectele protecției internaționale a drepturilor omului 27
Secțiunea a 6-a. Clasificarea drepturilor omului 30
Secțiunea a 7-a. Sursele dreptului internațional al drepturilor omului 33

CAPITOLUL III. SURSE DE CONSACRARE ȘI PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI LA NIVEL UNIVERSAL ȘI MECANISME INTERNAȚIONALE 35
Secțiunea 1. Surse convenționale 35
§ 1. Carta Organizației Națiunilor Unite (Carta O.N.U.) 35
§ 2. Declarația universală a drepturilor omului (D.U.D.O.) 37
§ 3. Surse elaborate sub egida O.N.U. 38
Secțiunea a 2-a. Structuri și mecanisme la nivel universal 42
§ 1. Structuri și mecanisme în cadrul O.N.U. 42
1.1. Instituții O.N.U. cu misiune principală în promovarea și protecția drepturilor omului 43
1.1.1. Adunarea Generală (A.G.O.N.U) 43

1.1.2. Consiliul Economic și Social (E.C.O.S.O.C.) 43
1.1.3. Secretariatul O.N.U. (Secretarul General al O.N.U. și personalul administrativ) 43
1.2. Alte instituții O.N.U. cu atribuții în domeniul drepturilor omului 44
1.2.1. Consiliul de Securitate 44
1.2.2. Consiliul de Tutelă 44
1.2.3. Curtea Internațională de Justiție 44
1.2.4. Comisia de Drept Internațional (C.D.I.) 45
1.3. Alte instituții specializate în cadrul O.N.U. 45
1.3.1. Organizația Internațională a Muncii (O.I.M.) 45
1.3.2. Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (U.N.E.S.C.O.) 45
1.3.3. Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (F.A.O.) 45
1.3.4. Organizația Mondială a Sănătății (O.M.S.) 45
1.3.5. Înaltul Comisariat al O.N.U. pentru Refugiați (I.C.N.U.R.) 46
1.4. Structuri speciale create relativ la aplicarea instrumentelor O.N.U. referitoare la drepturile omului 46
1.4.1. Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale 46
1.4.2. Comitetul pentru Drepturile Omului 46
1.4.3. Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale 46
1.4.4. Comitetul pentru Eliminarea Discriminării față de Femei 46
1.4.5. Comitetul împotriva Torturii 47
1.4.6. Comitetul pentru Drepturile Copilului 47

CAPITOLUL IV. SURSE DE CONSACRARE ȘI PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI ȘI MECANISME LA NIVEL REGIONAL 48
Secțiunea 1. Sistemul instituțional american (America de Nord și America de Sud) 48
§ 1. Surse americane convenționale de afirmare și promovare a drepturilor omului 48
§ 2. Mecanismul inter-american de protecție a drepturilor omului 51

Secțiunea a 2-a. Sistemul instituțional african 52
§ 1. Surse africane convenționale de afirmare și promovare a drepturilor omului 52
§ 2. Mecanismul african de protecție a drepturilor omului 54
Secțiunea a 3-a. Protecția drepturilor omului la nivel musulman 55
Secțiunea a 4-a. Protecția drepturilor omului la nivel asiatic 57
Secțiunea a 5-a. Sistemul instituțional european 59
§ 1. Consiliul Europei 59
1.1. Surse convenționale adoptate în cadrul Consiliului Europei 59
1.2. Mecanisme europene de protecție a drepturilor omului instituite în cadrul Consiliului Europei 63
1.2.1. Mecanismul european de protecție a drepturilor omului instituit prin Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Conv.E.D.O.) 63
1.2.2. Mecanismul european de protecție a drepturilor omului instituit prin Carta socială europeană 64
1.2.3. Mecanisme instituite prin alte reglementări adoptate în cadrul Consiliului Europei 66
§2. Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (O.S.C.E.) 68
2.1. Surse de consacrare și protecție a drepturilor omului în cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa 68
2.1.1. Actul final de la Helsinki 68
2.1.2. Carta de la Paris pentru o nouă Europă 69
2.1.3. Carta pentru securitatea europeană 69
2.2. Mecanisme de protecție a drepturilor omului instituite în cadrul O.S.C.E. 70
2.2.1. Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului 70
2.2.2. Înaltul Comisar pentru Minorități Naționale 70
2.2.3. Reprezentantul O.S.C.E. pentru Libertatea Presei 70
2.2.4. Curtea de Conciliere și Arbitraj 71
§ 3. Uniunea Europeană 71
3.1. Surse de consacrare și protecție a drepturilor omului în cadrul Uniunii Europene 71
3.1.1. Tratatele constitutive ale Comunităților Europene 72

3.1.2. Jurisprudența comunitară 72
3.1.3. Actul unic european 73
3.1.4. Tratatul de la Maastricht 73
3.1.5. Tratatul de la Amsterdam 73
3.1.6. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene 74
3.1.7. Tratatul de la Lisabona 76
3.2. Mecanisme de protecție a drepturilor omului instituite în cadrul Uniunii Europene 76
3.2.1. Dreptul la petiționare 76
3.2.2. Avocatul European al Poporului (denumit și Mediator European sau Ombudsman) 77
3.2.3. Comisia Temporară de Anchetă 77
3.2.4. Curtea de Justiție a Uniunii Europene 78
3.2.5. Agenția pentru Drepturile Fundamentale a Uniunii Europene 78
Secțiunea a 6-a. Protecția drepturilor omului în cadrul organizațiilor internaționale neguvernamentale 79

CAPITOLUL AL V-LEA. DETALIEREA MECANISMULUI DE PROTECȚIE A DREPTURILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI CONSACRAT DE CONSILIUL EUROPEI 81
Secțiunea 1. Scurt istoric. Procesul de reformă a Curții Europene a Drepturilor Omului 81
Secțiunea a 2-a. Competența Curții 85
Secțiunea a 3-a. Formațiuni de lucru 89
Secțiunea a 4-a. Condiții de admisibilitate a cererii individuale 90
Secțiunea a 5-a. Satisfacția echitabilă 95
Secțiunea a 6-a. Principii directoare și metode de interpretare 96
Secțiunea a 7-a. Procedura în fața Curții 99
§ 1. Examinarea cererii. Procedura scrisă și orală 99
§ 2. Încheierea procedurii 103
Secțiunea a 8-a. Despre decizii și hotărâri 104
Secțiunea a 9-a. Procedura hotărârii-pilot 105
Secțiunea a 10-a. Punerea în executare a hotărârilor C.E.D.O. 112
Secțiunea a 11-a. Aderarea Uniunii Europene la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale 113

CAPITOLUL AL VI-LEA. ANALIZA CONȚINUTULUI DREPTURILOR PREVĂZUTE ÎN CONVENȚIA PENTRU APĂRAREA DREPTURILOR OMULUI ȘI A LIBERTĂȚILOR FUNDAMENTALE 116
Secțiunea 1. Catalogul drepturilor protejate prin Convenție 116
Secțiunea a 2-a. Dreptul la viață 118
§ 1. Prezentare generală 118
§ 2. Determinarea limitelor dreptului la viață 119
§ 3. Obligațiile statelor cu privire la respectarea dreptului la viață 120
§ 4. Restrângerile dreptului la viață 124
4.1. Pedeapsa cu moartea (pedeapsa capitală) 124
4.2. Recurgerea la forța letală 125
4.3. Restrângerea dreptului la viață rezultând din acte licite de război 126
Secțiunea a 3-a. Interzicerea torturii și a relelor tratamente 126
§ 1. Prezentare generală 127
§ 2. Tortura 128
§ 3. Tratamente inumane 129
§ 4. Tratamente degradante 132
§ 5. Obligațiile statelor cu privire la protecția împotriva torturii și relelor tratamente 134
Secțiunea a 4-a. Interzicerea sclaviei și a muncii forțate 135
§ 1. Prezentare generală 135
§ 2. Interzicerea sclaviei și a aservirii (servituții) 135
§ 3. Interdicția muncii forțate și obligatorii 136
§ 4. Obligațiile statelor contractante 136
§ 5. Limitele noțiunilor de „muncă forțată sau obligatorie" 137
Secțiunea a 5-a. Dreptul la libertatea și siguranța persoanei 138
§ 1. Prezentare generală 139
§ 2. Legalitatea măsurilor 139
§ 3. Excepții pentru privarea legală de libertate 140
§ 4. Garanțiile persoanelor private de libertate 143
4.1. Dreptul de a fi informat asupra motivelor reținerii sau arestării 143
4.2. Dreptul de a fi adus în fața unui magistrat 144
4.3. Dreptul la recurs 145
4.4. Dreptul la despăgubiri în caz de deținere sau de arestare ilegală 145

Secțiunea 6-a. Dreptul la un proces echitabil 146
§ 1. Prezentare generală 146
§ 2. Domeniul de aplicare. Beneficiarii garanțiilor prevăzute de art. 6 parag. 1 din Conv.E.D.O. 147
§ 3. Garanțiile procesului echitabil 148
Secțiunea a 7-a. Principiul legalității incriminării și pedepsei 154
§ 1. Prezentare generală 155
§ 2. Principiul legalității incriminării 155
§ 3. Principiul neretroactivității legii penale 155
Secțiunea a 8-a. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței 156
§ 1. Prezentare generală 156
§ 2. Dreptul la viață privată 157
2.1. Dreptul la viață privată personală 158
2.2. Dreptul la viață privată socială 160
2.3. Dreptul la un mediu sănătos 160
§ 3. Dreptul la viața de familie 161
§ 4. Dreptul la secretul vieții private 163
§ 5. Ingerința în exercitarea drepturilor garantate de art. 8 din Conv.E.D.O. 164
Secțiunea a 9-a. Libertatea de gândire, de conștiință și de religie 165
§ 1. Prezentare generală 165
§ 2. Titularii drepturilor prevăzute de art. 9 din Conv.E.D.O. 166
§ 3. Obligațiile statelor 166
§ 4. Libertățile garantate de acest articol 167
§ 5. Restrângerile la libertățile prevăzute de art. 9 din Conv.E.D.O. 168
Secțiunea a 10-a. Libertatea de exprimare 169
§ 1. Prezentare generală 169
§ 2. Obligațiile statelor 170
§ 3. Situația specială a presei 171
§ 4. Restrângerile dreptului prevăzut de art. 10 din Conv.E.D.O. 172
Secțiunea a 11-a. Libertatea de întrunire și de asociere 173
§ 1. Prezentare generală 174
§ 2. Obligațiile statelor 174
Secțiunea a 12-a. Dreptul la căsătorie 176
§ 1. Prezentare generală 176